

V uplynulých třech letech zaznamenáváme výrazný vzestup vědecké a hlavně konkrétní výzkumné práce zaměřené na problémy mládeže. V tomto proudu stále častěji figurují sociologické výzkumy různých problémů mládeže. Skutečnost, že tyto výzkumy probíhají jak v ČSSR, tak v ostatních socialistických zemích s podobným tematickým zaměřením, většinou jako výsledek úzké spolupráce společenské praxe a vědecko-výzkumných pracovišť, sama o sobě inspiruje úvahy a analýzy současných možností sociologické práce zaměřené na otázky mládeže. Je přirozené, že přesné poznání současného stavu podmiňuje i odhad perspektiv dalšího vývoje v této oblasti sociologické aktivity jak v ČSSR, tak v rámci socialistických zemí.

Situace v české a do jisté míry i ve slovenské sociologické produkci věnované mládeži byla v nedávné minulosti poznamenána řadou specifických problémů, které v souhrnu můžeme chápat jako projevy krize takové sociologické práce, která důsledně nerespektuje zásadní rozdíl mezi marxistickým a nemarxistickým pojetím společnosti a přebírá nekriticky teorie — ať již více či méně obecné — poplatné kapitalistickým sociálně ekonomickým vztahům i ideologii. Je pochopitelné, že s nekritickým vztahem k nemarxistické teorii je spojeno i nekritické přijímání nemarxistické metodologie. Vědecko-výzkumná práce bez marxistické teoretické koncepce, používající nemarxistickou metodologii, vede zákonitě k akceptování (třeba i neuvědomělému) nemarxistických teorií mládeže. Snad nebude přílišným zjednodušením tvrzení, že s krizí takto orientované sociologie mládeže souvisel názor, podle kterého překonání této krize bylo možné jen jako rezignace na možnosti sociologického vysvětlení problémů mládeže v současné společnosti.

Bylo by proto příliš lehkomyšlné spokojit se dnes konstatováním, že sociologická

práce věnovaná mládeži se i v ČSSR rozvíjí, a nezamyslet se nad některými rysy tohoto rozvoje, včetně problémů, které přináší. Čím je podmíněn současný rozvoj sociologické práce věnované mládeži, na jakých teoretických a metodologických principech je tato práce založena, do jaké míry můžeme počítat s tím, že se podařilo překonat negativní tendence, které byly zdrojem chyb, omylů a někdy i přímých infiltrací nemarxistické ideologie do společenského vědomí československé společnosti — takové a podobné otázky jsou i v současnosti nepochybně vysoce aktuální. Jsou aktuální i proto, že některé rysy současného vývoje sociologické práce v oblasti řešení problémů mládeže se příliš neliší od tendencí, které byly již mnohokrát předmětem kritiky jako jednostranné či chybné.

Je pochopitelné, že podobný kritický přístup k výsledkům práce v té oblasti sociologie, která je věnována mládeži, musí být uplatňován systematicky. V tomto článku se omezujeme na ty problémy, které pro současný stav pokládáme za hlavní, s vědomím, že na řadu otázek může existovat mnoho různých a často značně odlišných názorů. V dalších částech článku se chceme věnovat problematice vztahu společenské praxe a sociologie mládeže, základním principům konstituování marxistické sociologie mládeže a konečně některým aktuálním otázkám metodologické výzbroje sociologie mládeže. Již zmíněný rozvoj sociologické práce v této oblasti, probíhající paralelně v ostatních socialistických zemích, nám umožňuje hledat odpovědi na některé položené otázky v poznacích shromážděných v pracích sociologů SSSR, NDR, Bulharska, Polska atd.

Sociologie mládeže a společenská praxe

Rozsah výzkumů prováděných na téma „mládež“ sociologickými pracovišti a skupinami sociologů opravňuje v současné

době ty z nás, kteří se touto problematikou zabývají, k optimistickému hodnocení perspektiv práce na toto téma. Z hlediska zkušenosti v ČSSR lze konstatovat, že počtem výzkumných prací orientovaných na problémy mládeže se tato tematika řadí na druhé místo za výzkumy věnované problémům průmyslu a práce. Toto konstatování, jakkoli může být poznamenáno nedostatky evidence i jistou subjektivní optikou těch, kteří se problémy mládeže v sociologickém výzkumu zabývají, opravňuje v jistém slova smyslu použít pojmu „sociologie mládeže“. K tomuto pojmu musíme ovšem přistupovat s jistou rezervou. Bylo by přílišným pragmatismem, hledat v existenci rozsáhlé výzkumné práce na určité téma jednoznačné potvrzení oprávněnosti konstituování speciální sociologické disciplíny.

Konstituovat určitou vědní disciplínu, i když speciální a svým způsobem partiální, jako součást disciplíny obecnější je možné především na základě systému teoretických a metodologických principů, které podmiňují pravdivé poznání sledovaného objektu. Takovou výstavbu sociologie mládeže v současné době nedisponuje, a proto výhrady proti jejímu vymezení jako speciální vědní disciplíny jsou do značné míry správné. Používání pojmu sociologie mládeže je podle našeho názoru zdůvodnitelné dvojím způsobem: Sociologie mládeže je označením sociologické práce zaměřené na problémy mládeže v současné společnosti a v tomto smyslu není vyjádřením nároků na konstituování speciální vědní disciplíny, ale označením vědního přístupu, hlediska, ve kterých určitou prakticky definovanou problematiku posuzujeme a řešíme. Pojem sociologie mládeže může být chápán i jako program výstavby speciální sociologické disciplíny, odvozené od potřeb praxe. V tomto kontextu je použití tohoto pojmu záležitostí přesvědčení, které může být potvrzeno výsledky další vědecko-výzkumné práce. V tomto druhém slova smyslu nejčastěji dochází ke komunikaci mezi vědecko-výzkumnými pracovišti a společenskou praxí.

Výrazným rysem současné „sociální objednávky“ relevantní pro práci v oblasti sociologie mládeže je právě rostoucí zájem stranických, státních i společenských organizací o hlubší poznání problémů mládeže.

Tento zájem je motivován především úsilím o zdokonalení politické a politicko-výchovné práce s mládeží v socialistické společnosti. V řadě socialistických zemí byly v nedávných letech vytvořeny speciální výzkumné instituce zabývající se systematickým sociologickým výzkumem mládeže. (Konkrétně jde o NDR, Polsko, Bulharsko, Rumunsko.) V dalších se o vytvoření podobných výzkumných pracovišť uvažuje. Tyto výzkumné instituce rozvíjejí v těsné spolupráci s organizacemi mládeže v jednotlivých socialistických zemích intenzivní mezinárodní kontakty na bázi bilaterálních i multilaterálních vztahů.

V ČSSR je podobný zájem spojen s postupným překonáváním „ideologického nihilismu“, tj. stavu, ve kterém opomíjení ideologické práce, politické výchovy vůbec a výchovy mládeže zvláště bylo jedním z faktorů umožňujících pronikání nemarxistických a protisocialistických názorů do naší společnosti, a tím přípravu krizového období koncem šedesátých let. Právě v těchto souvislostech vystupuje do popředí takový požadavek společenské praxe, jako je vytváření marxistické, systematické sociologické teorie mládeže, která by byla východiskem pro interpretaci nejen jednotlivých výzkumných materiálů, ale i praktických zkušeností. Je zřejmé, že v loňském a v letošním roce, v souvislosti s upevněním organizace SSM, je tento požadavek ještě aktuálnější než v letech, kdy organizace SSM teprve vznikala. Jestliže se v prvních letech budování SSM prokázalo, že nemají pravdu ti, kteří charakterizovali mládež socialistické společnosti podobnými znaky, jako někteří sociologové šířící v kapitalistických zemích názory o apolitičnosti, pasivitě, konformismu apod. mládeže, jestliže početní růst, vybudování nové organizace SSM na principech marxismu-leninismu prokázaly prosocialistickou orientaci většiny mládeže československé společnosti, pak se dnes naléhavým problémem stávají otázky vytvoření podmínek pro soustavný růst společenské aktivity mládeže, pro růst jejího politického uvědomění a v neposlední řadě i pro uspokojení jejích zájmů, počínaje uplatněním v práci, zajištěním rodinného života i rozvoje ve volném čase. Domníváme se, že pro uspokojivé odpovědi na tyto otázky je

vytvoření sociologické teorie mládeže založené na principech marxisticko leninského pojetí společnosti nezbytné. Je pak nespornou výhodou současné situace, že tuto nezbytnost výslovně konstatují i některé zásadní materiály KSC a SSM.

Takto formulované požadavky sociální praxe vůči sociologii představují i potřebnou praktickou korekturu, která brání rozvíjet sociologické poznání jen jako akademickou vědní disciplínu, nerespektující praktické potřeby.

Uvedené požadavky sociální praxe vůči sociologii, koncentrované tak, že z nich odvozujeme potřebu budování sociologie mládeže jako speciální sociologické disciplíny, jsou dnes základem, na kterém se sociologické práce orientované na problémy mládeže rozvíjejí. Jejich respektování je tedy v současné době hlavním důvodem i hlavní garancí těchto sociologických prací a v tomto smyslu jsou všichni, kteří se sociologickým výzkumům mládeže věnují, ve výhodné situaci.

Bylo by ale velmi krátkozrakým počínáním zapominat, že sociologie mládeže odvozená z těchto praktických požadavků musí automaticky dostát značným nárokům, které jsou spojeny právě s touto těsnou vazbou na praktické potřeby výchovy mládeže v socialistické společnosti. Aby sociologie mládeže dostála potřebám praxe, musí nejen usilovat o vybudování systematické sociologické teorie mládeže. Musí usilovat i o vyšší míru koordinovanosti vědecko-výzkumné práce v oblasti sociologie mládeže a o postupnou integraci metodologické a technické výzbroje výzkumné činnosti. V těchto směrech lze velmi vhodně navázat na zkušenosti získané v některých socialistických zemích, kde právě existence speciálních pracovišť zabývajících se vědeckovýzkumnou prací orientovanou na problémy mládeže tuto koordinaci výzkumné práce a integraci metod a technik výzkumů umožňuje.

Mimo tyto požadavky, jejichž splnění podmiňuje spolehlivost výsledků vědeckovýzkumné práce v oblasti sociologie mládeže a do značné míry spolurozhoduje o jejich sociotechnickém uplatnění, objevují se v posledních letech požadavky, které jsou i pro sociologii mládeže v podstatě nové. Jde o to, že politika KSC — a nesporně

i politická linie ostatních komunistických a dělnických stran v socialistických zemích — se stále jednoznačněji zaměřuje na perspektivní rozvoj socialistické společnosti. Pro tuto perspektivní orientaci politiky při řízení dalšího rozvoje socialismu jsou potřebné informace a poznatky nového druhu. Všeobecně jsou označovány jako prognostické v tom smyslu, že mají být využitelné pro odhad a plánování trendů budoucího vývoje socialistické společnosti.

V této perspektivní orientaci praktických požadavků nabývá i sociologie mládeže nového významu. Poznatky o postavení a úloze mládeže, do jisté míry i poznatky o jejich názorech, postojích, chování a aktivitách se stávají jedním ze zdrojů poznání perspektivních forem vývoje společnosti v podmínkách socialismu. Není jistě náhodou, že i v podmínkách ČSSR, kde v této pětiletce nebyl výzkum mládeže zařazen do státního plánu výzkumu jako samostatná či hlavní výzkumná úloha, v mnoha výzkumech orientovaných na problémy perspektiv vývoje československé společnosti byl při řešení těchto úloh zařazen výzkum mládeže či určité skupiny mládeže jako optimální varianta získání konkrétních informací o možných perspektivách vývoje socialismu. Podobně i v některých jiných socialistických zemích se ve vědecko-výzkumné práci v oblasti sociologie mládeže prosazuje toto perspektivní zaměření.

Je mimo jakékoli pochybnosti, že splnění těchto perspektivních požadavků sociální praxe při výzkumu mládeže bude i na sociologii mládeže klást ještě daleko vyšší požadavky, než jsou ty, které si nyní uvědomujeme. V zásadě můžeme na základě zkušeností z vědecko-výzkumné práce v oblasti sociologie mládeže v ČSSR i v dalších socialistických zemích identifikovat tři druhy požadavků sociální praxe vůči vědeckovýzkumným pracovištím, které zároveň charakterizují tři etapy vývoje vztahu společenské praxe a sociologie mládeže:

V první etapě převládají požadavky na poskytnutí konkrétních informací o jednotlivých skutečnostech vztahujících se k mládeži. Jde o informace typu: Mládež a kniha, mládež a volba povolání, mládež a rodina, vztah mládeže k organizaci mládeže atd. Takové informace jsou poskytovány většinou na základě provedení jedno-

rázových výzkumů, náročných spíše na rozsah terénní práce, rychlost a přesnost zpracování a přehlednou interpretaci výsledků než na teoretické a metodologické zabezpečení výzkumné práce. Význam těchto informací pro společenskou praxi není jistě zanedbatelný, údaje ovšem často rychle zastarávají a jen s obtížemi mohou být včleněny do systematického výkladu problémů mládeže či výchovy mládeže v socialistické společnosti.

V druhé etapě se pozornost společenské praxe orientuje na komplexnější a z hlediska určité etapy sociálního a politického vývoje nejdůležitější problémy mládeže, respektive spíše určitých konkrétněji definovaných skupin mládeže s tím, že vědecko-výzkumná pracoviště mají poskytnout nejen informace o existujících skutečnostech, ale i o faktorech, které tyto skutečnosti ovlivňují, a o tendencích, které je možno předvídat. Příkladem takových požadavků jsou úkoly, jako společenská aktivita dělnické mládeže, ideový a politický profil studující mládeže, migrace vesnické mládeže do měst apod. Splnění úkolů tohoto typu vyžaduje od sociologie komplexní přístup, teoretické i metodologické základy opřené o marxistickou teorii společnosti, možnost komparace výsledků obdobných výzkumů, volbu adekvátních výzkumných metod a technik. Vědecko-výzkumná práce v této etapě by měla vést k soustavnému obohacování poznání jednotlivých skupin mládeže, a tím k formulaci dokonalejších opatření ve sféře praktické práce s mládeží.

Konečně ve třetí etapě předpokládáme převahu požadavků na informace již zmíněného perspektivního typu, tj. předpokládáme, že společenská praxe bude od sociologie mládeže stále více vyžadovat poznání vývoje a změn postavení, úlohy názorů a postojů jednotlivých skupin mládeže v socialistické společnosti s cílem určit tendence budoucího vývoje jako podklad pro perspektivní plánování socialistické společnosti vcelku i v jeho dílčích strukturách.

Zatímco první druh požadavků lze splnit v dobrém smyslu „jen“ aplikovaným výzkumem, v dalších dvou etapách vývoje vztahu společenské praxe a sociologie mládeže je nezbytné, aby vědecko-výzkumná pracoviště disponovala systematickou so-

ciologickou teorií mládeže, organicky navazující na marxistickou teorii společnosti a vývoje socialismu.

Jestliže tedy ještě v nedávné minulosti byla potřeba konstituování marxistické sociologické teorie mládeže motivována především snahou překonat některé nemarkxistické interpretace problémů mládeže v socialismu, dnes se dalším, neméně závažným důvodem stává potřeba aktivně přispět ke zkvalitnění řízení a perspektivního plánování rozvoje socialismu.

Principy marxistické sociologie mládeže

Východiskem marxistické sociologie mládeže se stávají především základní teze marxismu-leninismu vztahující se k vývoji společnosti, a zvláště pak k vývoji společnosti od kapitalismu k socialismu. Marxistická sociologie mládeže vychází z teorie tříd a třídního boje jako z hlavního principu marxistické analýzy soudobých sociálních systémů. Vychází z pojetí socialismu jako první fáze komunistické společnosti, ve které jsou překonány hlavní rozpory kapitalismu, ale ve které přetrvávají a reálně působí rozpory sociálně diferencované společnosti, ve které nejsou překonány rozpory v charakteru práce, způsobu života, myšlení a společenského vědomí. Vychází z pojetí socialismu rozpracovaného Leninem, ve kterém je socialismus avantgardním uspořádáním sociálních vztahů, existujícím ve světě rozděleném na zásadně odlišné společenské a politické systémy. V tomto světě vyvolává existence kapitalismu recidivy snah o restauraci této společnosti i tam, kde již byla společenským vývojem překonána.

Marxistická sociologie mládeže stále soustavněji čerpá i z mnoha konkrétních myšlenek a poznatků shromážděných v dílech klasiků marxismu-leninismu k problémům mládeže a není jistě náhodou, že právě v nedávných letech byly v řadě socialistických zemí publikovány výňatky z prací klasiků týkající se problematiky mládeže.

V tomto klasickém odkazu je podle našeho názoru z hlediska sociologie mládeže zvláště významná Leninova koncepce komunistické výchovy. Existuje řada reprodukce této koncepce, z hlediska konstituování marxistické sociologie mládeže poklá-

dáme za zvlášť významné hlavně tyto její teze:

a) Předpokladem úspěšného procesu komunistické výchovy je osvojení potřebného množství znalostí. Lenin nejednou zdůrazňoval význam vědění pro růst komunistického přesvědčení pracujících a mládeže. Komunistické uvědomění má být podle Leninova názoru založeno na znalosti veškerého fondu světové vědy a kultury, jak je lidstvo ve svém tisíciletém vývoji vytvořilo. Je samozřejmé, že tento postulát nemůže být chápán abstraktně a absolutně. Nicméně vyúsťuje v konkretizovaný požadavek neustálého zvyšování kulturní a vzdělanostní úrovně obyvatelstva socialistické společnosti a mládeže zvláště.

b) Znalosti, vyšší úroveň poznání jako předpoklad komunistické výchovy, vyúsťují v systematické zvládnutí vědeckého světového názoru marxismu-leninismu. Marxismus-leninismus jako vědecký světový názor není a nemůže být jen záležitostí jednostranně racionální. Jeho poznání je doprovázeno i vytvářením socialistického a komunistického přesvědčení, interiorizací základních myšlenek a hodnot marxismu-leninismu. Patří k nim přesvědčení o zákonitě převaze socialismu nad kapitalismem, pochopení dialektické jednoty socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu, socialistický vztah k práci, respektování a prosazování norem socialistického způsobu života atd.

c) Proces výchovy k socialistickému uvědomění je spojen s praktickou, sociální realitu přetvářející činností lidí. Nic není marxismu-leninismu tak cizí, jako odtržení teorie od praxe, jako pokrytecké hlášení určitých idejí zastírajících zcela odlišnou praxi. Socialistické a komunistické uvědomění, jak nejednou zdůrazňoval právě V. I. Lenin, se projevuje především praktickým jednáním, nikoli revolučními frázelemi. Logickým výsledkem komunistické výchovy mládeže tedy musí být aktivní, angažovaná účast při realizaci idejí marxismu-leninismu, konkretizovaných v programech komunistických stran.

d) Leninova teorie komunistické výchovy může být – z hlediska různých alternativ řešení problému výchovy vůbec – oprávněně charakterizována jako výchovný optimismus. Je důsledným odmítnutím všech

názorů a teorií, které jsou založeny na předpokladu neměnitelnosti „lidské přirozenosti“ a které vědomě či nevědomě slouží obhajobě buržoazních názorů o jakési jedné provždy dané určenosti člověka a jeho chování. Výchovu k socialistickému uvědomění nelze ovšem chápat jako reglementování a předpisování norem chování. Je ve své podstatě systematickým úsilím o rozvinutí všech pozitivních rysů člověka, o takový rozvoj osobnosti, pro který socialistická společnost poprvé v historii vytváří reálné, objektivní předpoklady.

e) Přesvědčení o reálnosti cílů komunistické výchovy vůbec a komunistické výchovy mládeže zvláště, přesvědčení o reálnosti cílů formulovaných v koncepci výchovy socialistického člověka nesmí být ztotožňováno s idealistickými teoriemi, ignorujícími sociální determinanty společenského vědomí a jednání. Jestliže vycházíme z předpokladu, že i socialistická společnost je sociálně diferencována, pak je nutné respektovat i tu skutečnost, že rozdílná úloha jednotlivých sociálních skupin a tříd, jejich objektivní zájem na dalším rozvoji socialismu ovlivňuje vědomí a jednání příslušníků těchto sociálních skupin.

V souladu s marxistickým určením úlohy jednotlivých sociálních tříd v socialistické společnosti předpokládáme, že příslušníci dělnické třídy, která je vedoucí silou socialistické společnosti, mají objektivně největší zájem na dalším rozvoji socialismu v ČSSR, a tím i relativně nejlepší předpoklady pro interiorizaci socialistických idejí.

f) V rámci stručné formulace základních tezí teorie komunistické výchovy nelze opominout ani nutnost respektování časové dimenze procesu komunistické výchovy samé. I pro tento proces platí obecná zákonitost dialektického pojetí společnosti. Konkrétněji řečeno, proces uvědomování dělnické třídy, proces, ve kterém se z „třídy o sobě stává třída pro sebe“ a který známe z historických rozborů úlohy dělnické třídy ve společnosti, se dialekticky opakuje pro každou další generaci dělnické třídy a v podmínkách socialistické společnosti pro zdrcující většinu příslušníků této společnosti. Opakuje se ovšem vždy v nových, odlišných podmínkách, objektivně určujících specifiku přístupu ke komunistickému přesvědčení v historické posloup-

nosti generací. V tomto smyslu interpretujeme i známý Leninův výrok o tom, že mládež socialistické společnosti bude nutně získávat vztah k socialismu jinými způsoby a formami než generace, které aktivně prožívaly boj s kapitalismem a socialistickou revoluci.

g) Konečně z výše uvedených principů teorie komunistické výchovy vyplývá i nezbytnost systematického a perspektivního plánování výchovné činnosti v socialistické společnosti. V tomto principu se promítá i tendence k racionalizaci všech sociálních činností, tedy i výchovy, tendence, která je poprvé v historii realizována po odstranění třídních antagonismů kapitalismu.

Integrální součástí východisek marxistické teorie mládeže musí být i kritické přehodnocení poznatků nemarxistické sociologie, hlavně pak těch, které se přímo vztahují k problémům postavení, úlohy, názoru a chování mládeže v kapitalistické společnosti. Vedle takových, které je třeba jednoznačně odmítnout jako hrubé zkreslování sociální skutečnosti, najdeme i řadu poznatků, které při kritickém posouzení mohou sloužit jako doplňující informace o mládeži v kapitalistické společnosti.

Konečně velmi významným zdrojem konstituování marxistické sociologie mládeže jsou i praktické zkušenosti z práce komunistických a dělnických stran a organizací mládeže. V tomto směru vystupuje sociální a politická praxe nejen jako „zadavatel úloh“ pro sociologii, ale jako zdroj poznání. Je ovšem evidentní, že dosavadní metodiky vědecko-výzkumné práce v sociologii mládeže nedostatečně počítají s možnostmi využití těchto praktických zkušeností.

Pojetí mládeže

Jak chápat pojem mládeže v sociologii je jednou z nejčastěji kladených a také nespornějších otázek, se kterou se sociologie mládeže potýká. (Měli jsme možnost při jiné příležitosti vysvětlit rozdílnosti vyplývající z tzv. globálního a diferencovaného pojetí mládeže, se kterým se pracovalo v československé sociologii šedesátých let.¹)

Odpověď na otázku, co to je mládež v sociologickém slova smyslu, není prozatím uspokojivým způsobem formulována a i ti ze sovětských sociologů, kteří se problémy sociologie mládeže dlouhodobě zabývají, konstatují přetrvávající rozdílnosti v pojetí této otázky.² Celkově je možné charakterizovat převládající tendenci vymezení mládeže snahou o postupné překonání biologizujícího a psychologizujícího přístupu k pojetí mládeže v marxistické sociologii. Zatímco v nedávné době byla mládež nejčastěji definována jako věková skupina či jako skupina biosociální, dnes stále častěji registrujeme pokusy určit mládež jako skupinu definovanou v určitém systému sociálně historických vztahů. Konkrétněji řečeno, vychází se z předpokladu, že v určitém systému sociálně ekonomických vztahů se objevuje resp. existuje situace, ve které se určité skupiny v jisté fázi svého sociálního vývoje (nebo v procesu začleňování se do společnosti, do systému sociálně ekonomických vztahů) nacházejí v postavení, které je definuje jako mládež.³

Existence mládeže jako speciální sociální skupiny v současné společnosti je pak výsledkem určitého způsobu uspořádání sociálně ekonomických vztahů a nikoli „přirozeným důsledkem“ fyzického a psychického mládí. Je zcela pochopitelné, že tím není popřena možnost, v sociologické i jiné literatuře zcela běžná, použít i v sociologii mládeže (podobně jako např. v antropologii, demografii, psychologii apod.) pro operacionalizaci pojmu mládeže věkových kategorií. V tomto pojetí mládeže jako sociální či přesněji sociálně historické skupiny je vyjadřována skutečnost, že rozdělení společnosti (určité populace) na věkové kategorie a zvláště pak vydělení mladších (biologicky i psychicky) věkových kategorií ve skupině mládeže vyjadřuje jevou stránku procesu, který je ve své podstatě určen specifickou formou historicky podmíněného uspořádání sociálně ekonomických vztahů v jednotlivých společenských formacích.

Za mládež tedy lze pokládat takovou skupinu, která v důsledku určité vývojové

¹ Viz *Sociologický časopis* 7, 1971, č. 6.

² Viz například Ikonnikovová, S. N. — Lisovskij, V. T.: *Mládež o sobě*. Moskva, APN 1971.

³ V tomto smyslu chápeme například i koncepci mládeže E. M. Taženikova v jeho stati: *Lenin a mládež*. In: *Sovietska mládež z hlediska sociologie*. Bratislava, Smena 1971, s. 8 a další.

fáze sociálně ekonomických vztahů je ve speciálním sociálním postavení. Specifika tohoto postavení je dána především převahou výchovného působení (socializací, bezprostřední přípravou na úkoly „plnoprávného člena společnosti“) společenských institucí vůči této skupině. V různých sociálně ekonomických systémech, v různých fázích vývoje těchto systémů i pro různé sociální skupiny je tato situace určena různými věkovými intervaly, všeobecně však platí, že jde o věkový interval od ukončení dětství do dosažení sociální dospělosti. V této souvislosti je jako základní sociologické vymezení mládeže používán pojem sociální dospělosti. Mládež či skupiny mládeže jsou takové skupiny, které lze charakterizovat především sociální nedospělostí. (Pojem sociální nedospělost pak označuje právě převahu přípravných činností, socializace v užším slova smyslu, tj. snahu vybavit mládež znalostmi, dovednostmi a způsoby chování, které jí umožní zařadit se do komplexu sociálních, ekonomických a politických aktivit dané společnosti. Ve všech společnostech, kde existuje mládež, jde o tu část či o ty části populace, které z hlediska fyziologického a mentálního vývoje a hlavně pak z hlediska sociálního vývoje nelze již charakterizovat jako děti, ale které ještě nelze charakterizovat jako dospělé.)

V tomto pojetí mládeže marxistická sociologie uvádí pojem sociální dospělosti v souvislosti s daným typem sociálních vztahů. V sociálně a především v třídně diferencované společnosti se různé třídy a sociální skupiny vyznačují různým způsobem a různým tempem sociálního dospívání. Z hlediska objektivních určení je sociální dospělost charakterizována možnostmi plných sociálních aktivit (např. v běžně používané terminologii vymezením zařazením do ekonomicky aktivní populace, možností založit rodinu, možností participace na řízení společnosti atd.). Z hlediska vývoje společenského vědomí pak je sociální dospělost podmíněna interiorizací hodnot a norem, světového názoru a ideologie, které dominují v určité společnosti či sociální skupině.

Důsledné domyšlení marxistického pojetí společnosti vede k závěru, že diferenciací procesu sociálního dospívání může mít v

určitých konkrétně historických podmínkách i takový charakter, že příslušníci některých sociálních tříd či skupin v žádné fázi svého života nepatří ze sociologického hlediska do skupiny mládeže. (Jde např. o mladou generaci těch sociálních skupin, kde sociální postavení rodiny umožňuje samostatnou sociální existenci svých členů bez ohledu na to, zda vykonávají či nevykonávají výdělečnou činnost. Na druhém pólu mohou být mladí z těch sociálních skupin, které svým ekonomickým postavením ve společnosti jsou ve své většině nuceni zapojit se do trvalé výdělečné činnosti okamžitě po ukončení dětství.)

V souladu s výše uvedeným vymezením mládeže z hlediska marxistické sociologie lze obecně formulovat i základní rozdíly postavení a úlohy mládeže v podmínkách kapitalismu a socialismu.

V podmínkách kapitalistické společnosti je realita sociální nedospělosti vyjádřena neplnoprávností, závislostí, „minoritním statusem“ a řešení problémů mládeže je možné jen ve formě jakési „sociální politiky“ orientované na překonání konfliktů mládeže, respektive jednotlivých skupin mládeže se sociální, ekonomickou, politickou i ideologickou strukturou kapitalismu.

Socialistická společnost nabízí teoretické i praktické možnosti překonání takových nouzových řešení. Podstatou politiky vůči mládeži, podstatou komunistické výchovy mládeže v socialistické společnosti je soustavné zvyšování aktivity a vymezení samostatných úloh mládeže při budování a dalším rozvoji socialismu. Vzhledem k charakteru sociálně ekonomických vztahů socialistické společnosti není možné ani v socialistické společnosti naráz odstranit některé problémy mládeže či dokonce vytvořit takovou situaci, ve které by mládež přestala existovat jako sociální skupina. Je ovšem možné určit mládeži samostatnou, i když ve srovnání se „sociálně dospělou“ populací odlišnou a specifickou úlohu, při jejímž plnění se mládež stává plnoprávným, aktivním činitelem jak celospolečenských procesů, tak své vlastní transformace v sociálně dospělé.

Sociální diferenciací mládeže

Pojetí mládeže jako sociálně historické kategorie s důrazem na odlišnost postavení

a úlohy mládeže v podmínkách kapitalistické a socialistické společnosti tedy obsahuje předpoklad o diferenciaci mládeže. Mládež není v tomto pojetí homogenní, jednotnou skupinou. Je diferencována, ovšem tato diferenciacie má svá specifika. V podmínkách kapitalistické společnosti je diferenciacie mládeže v podstatě totožná s třídní diferenciací. I v těch kapitalistických zemích, které jsou na vysokém stupni ekonomického a sociálního vývoje, je v podstatě zachována základní třídní rozpornost společnosti v diferenciaci mládeže, tzn. lze zde výrazně odlišit mládež z vykořisťovaných a vykořisťujících tříd. Ani proces socializace v takto třídně určené společnosti nemůže být chápán jako proces rušící třídní rozdíly. Řada výzkumů provedených sociology ve vyspělých kapitalistických zemích dokazuje, že proces socializace zde probíhá v podstatě jako proces sociální reprodukce základních tříd a třídních antagonismů. Pokud i v kapitalistické společnosti dochází k určitým změnám v sociálně ekonomickém postavení jednotlivých skupin mládeže v procesu její socializace, jde o změny postavení uvnitř velkých třídních seskupení, např. o přechod rolnické mládeže do řad dělnické třídy či o přechod mládeže z malobužoazních vrstev do řad inteligence apod.

Všechny pokusy nemarxistických sociologů podat souhrnnou, globální charakteristiku mládeže, ať již byly zaměřeny na vymezení objektivních charakteristik jejího sociálně ekonomického postavení, či se vztahovaly na oblast vědomí mládeže, se ukázaly značně zjednodušené a v řadě případů vysloveně chybné. Velmi názorně to prokázala řada kritických připomínek adresovaných těm sociologickým teoriím, které byly založeny na globálním, universalistickém pojetí mládeže v druhé polovině šedesátých let a které se ukázaly jako scestné v konfrontaci s chováním mládeže v období tzv. „revolucí mládeže“ ve vyspělých kapitalistických zemích.⁴ Není jistě náhodou, že právě ty práce, které přispívají k objasnění těchto „revolucí mládeže“, jsou založeny na rozbořech sociálního pozadí, na rozbořech třídních a sociálních

faktorů, které podmiňují chování a jednání jednotlivých skupin mládeže v těchto krizových situacích. Tak například pro objasnění zdrojů „studentských revolucí“ je zjevně neadekvátnější jejich určení jako reakce mládeže malobužoazního původu na deformaci vzdělávacího systému a následně i politických, ekonomických a sociálních struktur vyspělého kapitalismu.

I za socialismu je mládež sociálně diferencována. Sociální diferenciacie socialistické společnosti podmiňuje i sociální diferenciaci mládeže a implikuje nezbytnost třídního přístupu k mládeži jak v teoretické a výzkumné práci, tak v politické praxi.

Sociální diferenciacie mládeže v socialismu není ovšem zdaleka tak strnulá a jednoznačná jako v kapitalistické společnosti. Mládež je i v socialismu nepochybně diferencována podle základní společenské instituce, která jako první formuje její vztah ke společnosti, tj. podle třídní a sociální pozice rodiny, ze které pochází. Toto určení diferenciacie mládeže představuje sociální minulost jednotlivých skupin mládeže, a proto není trvalým znakem. Dále jde o diferenciaci v třídní a sociální struktuře podle toho, jaké pozice vzhledem ke svému socioprofesionálnímu zařazení — ať již aktuálně či potenciálně — mládež zaujímá jako relativně samostatná sociální skupina. Toto určení pak představuje sociální přítomnost a sociální budoucnost mládeže. Oba druhy diferenciacie mládeže v socialismu jsou výrazem pozůstatků třídních rozdílů v socialistické společnosti i neantagonistických společenských rozporů charakterizujících socialismus jako první fázi komunismu (např. rozpor mezi prací fyzickou a duševní, mezi městem a venkovem).

Zásadní rozdíl mezi kapitalismem a socialismem, pokud jde o diferenciaci mládeže, se projevuje ve dvou hlavních směrech. Socialismus především znamená výrazné zmírnění sociálních rozdílů ve společnosti. Za druhé je evidentní, že sociální určenost mládeže sociálním původem není za socialismu definitivní a neměnitelná. To, co za kapitalismu působí jako vůči lidem cizí, „přírodní“ zákon, tj. určení sociálního postavení a úlohy ve společnosti

⁴ Viz například Rosenmayer, L.: *Nouvelles orientations théoriques de la sociologie de la jeunesse*. In: *Revue internationale des sciences sociales*, 1972, No. 2.

sociálním původem, je za socialismu překonáváno integrací socialistické společnosti vcelku a mládeže zvláště.

Možnosti socialismu v jednotlivých etapách jeho vývoje při překonávání sociálních rozporů a rozdílů nejsou a nemohou být neomezené. I v naší společnosti reálně existují takové rozpory a rozdíly, které se promítají v postavení a úloze jednotlivých skupin mládeže jako objektivní sociální bariéry, aktuálně podmiňující rozdílnost vztahu jednotlivých skupin mládeže k socialistické společnosti. Markantním zdůvodněním uvedené teze jsou výsledky řady výzkumů zaměřených na problematiku volby povolání či přístupu ke vzdělání.

Socialistické uvědomění mládeže

Konstatování sociální diferenciacie mládeže v socialistické společnosti spolu s poznatky o aktuálním přetrvávání objektivních sociálních rozdílů v postavení a úloze jednotlivých skupin mládeže neznamena, že možnosti integrace mládeže v socialistické společnosti jsou limitovány jen rozvojem materiálně technické základny socialismu, změnami ekonomických a sociálních vztahů, možnostmi zvyšování životní a kulturní úrovně, růstem fondu volného času atd.

Socialistická společnost na rozdíl od kapitalistické poskytuje jednotlivým sociálním skupinám nesrovnatelně větší možnosti sociální aktivity. Odstranění vykořisťování, soukromého vlastnictví, výstavba socialismu otevírá pro příslušníky socialistické společnosti možnosti aktivního podílu na rozvoji společnosti, které dosavadní historie nepoznala. Proto zajištění podmínek pro rozvoj této aktivity, zapojení stále širších vrstev obyvatelstva při realizaci perspektivního programu rozvoje socialismu je cestou k vyšším stupňům sociální integrace.

Jednou ze základních podmínek této aktivity je vytváření socialistického uvědomění, které obecně definujeme jako získání těch sociálních vlastností, jež umožňují aktivní účast při výstavbě socialismu. Nepochybně různé skupiny a třídy socialistické společnosti mají odlišné objektivní předpoklady pro osvojení si socialistického uvědomění. Zásadně platí

i v tomto smyslu teze o vedoucí úloze dělnické třídy při výstavbě socialismu právě proto, že dělnická třída svým objektivním sociálním postavením a svými objektivními sociálními zájmy je nejvíce spjata s urychlenou realizací perspektiv, které socialismus nabízí. Toto tvrzení platí i o předpokladech pro socialistické uvědomění jednotlivých skupin mládeže. Ovšem právě koncepce komunistické výchovy umožňuje předpokládat, že růst socialistického uvědomění mládeže lze ovlivnit tak, že postupně většina mládeže je získána pro aktivní účast na rozvoji socialistické společnosti.

Konkrétněji pak chápeme socialistické uvědomění mládeže jako proces, během něhož si mládež osvojuje vědecký světový názor, marxismus-leninismus, a uplatňuje jej ve své praktické činnosti. Schematicky vymezujeme tento proces třemi navzájem spjatými dimenzemi: poznáním, přesvědčením, činností. Vědecké poznání procesů, v nichž se formuje socialistické uvědomění mládeže, je pravděpodobně v současné době jednou z nejvýznamnějších úloh marxistické sociologie mládeže v ČSSR v celém socialistickém systému.

Generace mládeže

Integrace mládeže v socialistické společnosti může být vyjádřena i použitím kategorie generace mládeže, či obvykleji mladé generace. V sociologických výpovědích o mládeži bývá tento pojem doprovázen koncepcemi, které pokládáme za nemarxistické. Byl například spojen s pokusy nemarxistické sociologie určit mládež jako celek odlišující se od staré generace či starých generací určitými vlastnostmi, které podmiňují konflikty generací. Koncem šedesátých let existovaly i v české sociologii názory charakterizující problém mládeže jako problém konfliktu generací, navíc spojené s morálním odsuzováním „starých“ soudy „mladých“. Použití pojmu generace mládeže je tedy v sociologii vázáno na marxistickou reinterpetaci tohoto pojmu.

V marxistické sociologii mládeže může být pojem generace mládeže využit dvojím způsobem.

Za prvé může označovat jistý stav integrace mládeže v socialistické společnosti,

podmíněný dosaženým stupněm socialistického uvědomění mládeže, stav, který v jistém slova smyslu anticipuje překonání aktuálně existujících rozporů socialismu.

Druhý význam pojmu generace mládeže lze odvodit z nesporné akcelerace sociálního vývoje, uznávané pro současné společnosti i nemarxistickou sociologii. Důsledkem této akcelerace je pak situace, ve které poznání, pochopení a interiorizace určité fáze sociálního vývoje může být snažší u těch příslušníků společnosti, kteří tuto fázi registrují ve své sociální zkušenosti jako historicky první. Je nesporné, že tato snažší adaptace vůči určité sociální realitě je pravděpodobnější u mládeže než u dospělých. Předpoklad o zásadních rozdílech sociálních zkušeností jednotlivých generací může být doveden až k závěru o možné inverzi klasické socializační situace, tj. k situaci, kdy se „dospělí učí od svých dětí“. V marxistické sociologii mládeže je v některých případech tento předpoklad východiskem pro zdůvodnění generační bariéry i konfliktu generací. Marxistická sociologie musí velmi pozorně sledovat odraz změn v sociální realitě ve vědomí mládeže právě proto, že socialismus jako žádná jiná dosud známá společnost radikálně mění sociálně ekonomický systém společnosti. Socialismus je také ve své podstatě perspektivním uspořádáním sociálních vztahů, a tak předpoklad o kvalitativních odlišnostech sociální zkušenosti různých generací platí nikoli jako konstatování speciální situace, zvláštního případu v historii socializace, ale jako obecné pravidlo. Jistě i v klasické prognóze charakteru socialismu, např. v pracích V. I. Lenina, je s touto akcelerací sociálního vývoje v socialismu a s jeho důsledky při formování uvědomění mládeže počítáno. Jinými slovy je tedy pojem mladé generace použitelný i v marxistické sociologii mládeže jako kategorie, která označuje rozdíly socializačního procesu, rozdíly formování socialistického uvědomění mládeže v různých fázích vývoje socialismu.

3. Metodologické problémy marxistické sociologie mládeže

Nepochybně hlavním metodologickým problémem v současné etapě vývoje sociologie mládeže je neúplnost sociologické teorie

mládeže. Je zřejmé, že tento nedostatek je všeobecně registrován v posuzování dosažných výsledků práce v oblasti sociologie mládeže ve všech socialistických zemích. Ale již dnes lze na základě výsledků a zkušenosti z vědecko-výzkumné práce i na základě dosud jistě parciálních pokusů o vytvoření sociologické teorie mládeže vyследovat některé další problémy metodologie sociologie mládeže, jejichž řešení je nutné, a zajišťovat je souběžně s vytvářením teoretické koncepce.

Komplexnost problematiky mládeže v sociologickém poznání vyžaduje postupné sjednocování kategoriálních systémů, operacionalizace jednotlivých charakteristik, sjednocování metod a technik vědecko-výzkumné práce. Tento problém je zvláště citelný tehdy, jestliže je řešen úkol zobecnění výsledků výzkumné práce, často velmi rozsáhlé. Existující tendence rozvíjející se mezinárodní spolupráce v oblasti sociologie mládeže naznačují, že plnění požadavku po sjednocení metodologické výzbroje marxistické sociologie mládeže se stává centrální oblastí této spolupráce a v tomto smyslu je konkrétním vyjádřením obecného trendu rozšiřování a prohlubování efektivity výzkumné práce.

Důraz, který je kladen na poznání procesu integrace mládeže v socialistické společnosti vzhledem k dynamice jejího vývoje, klade před sociologii mládeže úkoly, které prozatím byly v sociologickém výzkumu řešeny jen výjimečně. Jde o to, že je nutné rozpracovat metodické a technické prostředky vhodné pro poznání tendencí vývoje a změn během tohoto vývoje. Ne vždy je vhodné použití longitudinálních výzkumů, a proto dalším úkolem se stává nalezení takových postupů, které v relativně krátké době umožní tyto vývojové tendence nejen zachytit, ale i analyzovat.

Informace, které jsou k dispozici, pokud jde o tematické zaměření vědecko-výzkumné práce v oblasti sociologie mládeže v ČSSR i v ostatních socialistických zemích, naznačují, že středem pozornosti jsou problémy efektivity práce výchovných institucí, konkrétně pak především vzdělávacího systému. Jestliže jsme konstatovali těsnou vazbu práce v sociologii mládeže na potřeby společenské praxe, pak tuto skutečnost musíme chápat jako výraz

významu, který socialistická společnost přiznává výchově a vzdělání. Ovšem nelze pominout ani to, že právě v rámci vzdělávacích systémů existuje nejvíce možností orientovat vědecko-výzkumnou práci na problematiku výchovy a vzdělání. Pokud neexistuje mimo školský systém dostatečně velká výzkumná kapacita a není zajištěna koordinace vědecko-výzkumné práce, pak riskujeme určitou jednostrannost poznatků o mládeži, respektive nemožnost komplexně uspokojit požadavky společenské praxe, pokud jde o poznání některých významných skupin mládeže v naší společnosti. Srovnání zkušeností z práce v ČSSR se zkušenostmi z těch socialistických zemí, kde jsou vytvořeny speciální výzkumné instituce zabývající se sociologickými výzkumy mládeže, dokazuje, že existence takových specializovaných institucí garantuje v daleko větší míře zachování komplexnosti vědecko-výzkumné práce.

Příznivé podmínky rozvoje sociologie mládeže v socialistických zemích, včetně ČSSR, vyplývající z jejího těsného sepětí se společenskou praxí znamenají zároveň velký závazek z hlediska spolehlivosti metod a technik vědecko-výzkumné práce. Uvědomit si tento závazek je pravděpodobně to nejdůležitější, s čím musíme přistupovat k řešení dalších úkolů.

Резюме

Гольда Д. - Матейовски А.: Введение в марксистскую социологию молодежи

В своей статье «Введение в марксистскую социологию молодежи» авторы занимаются вопросами научно-исследовательской работы, направленной на проблемы молодежи. Они дают краткую характеристику прошлой стадии развития социологии молодежи, которая несла следы не критического отношения к немарксистской теории и связанного с этим некритического заимствования немарксистской методологии.

В дальнейшем авторы ограничиваются теми проблемами, которые они для современного состояния этой научной дисциплины считают главными, сознавая, что на ряд вопросов может существовать много разных и часто значительно различных взглядов. Дело идет о проблематике отношения общественной практики и социологии молодежи, об основных принципах конституированной марксистской социологии молодежи и о некоторых актуальных вопросах методологического арсенала социологического исследования молодежи. Они идентифицируют три вида требований социальной практики

в отношении научно-исследовательских учреждений, которые одновременно характеризуют три этапа отношения общественной практики и социологии молодежи, когда на первом этапе преобладают требования предоставления конкретных сведений об отдельных фактах, относящихся к молодежи, на втором этапе внимание общественной практики ориентируется на более комплексные и с точки зрения определенного этапа социального и политического развития важнейшие проблемы молодежи, или же скорее некоторых, более конкретно определенных групп молодежи, с тем, что научно-исследовательские учреждения должны предоставить не только информации о существующих фактах, но и о факторах, оказывающих влияние на эти факты, и о тенденциях, которые можно предвидеть. На третьем этапе затем они предполагают преобладание требований получения информацией упомянутого уже перспективного типа, т. е. они предполагают, что общественная практика все больше будет требовать от социологии молодежи познание развития и изменений положения, роли взглядов и позиций отдельных групп молодежи и социалистического общества, для того чтобы определить тенденции будущего развития в качестве основания для перспективного планирования социалистического общества в целом и в его отдельных структурах.

В связи с принципами марксистской социологии молодежи они уделяют внимание ленинской концепции коммунистического воспитания и приводят его тезисы, которые они с точки зрения конституирования марксистской социологии молодежи считают особенно важными.

Особенное внимание они уделяют пониманию молодежи, за которую они считают такую группу, которая вследствие определенного фазиса развития социально-экономических отношений находится в особом социальном положении. Они подчеркивают, что понимание молодежи как социально-исторической категории, с акцентом на отличии положения и роли молодежи в условиях капиталистического и социалистического общества, содержит предположение о дифференциации молодежи. Они более подробно занимаются этой проблематикой, когда в заключение констатируют, что в нашем обществе реально существуют определенные противоречия и различия, которые отражаются в положении и роли отдельных групп молодежи как объективные социальные барьеры, актуально обуславливающие различные отношения отдельных групп молодежи к социалистическому обществу.

Кратко они упоминают о проблематике социалистического самосознания молодежи и о вопросах, связанных с применением категории поколения молодежи.

В заключение статьи они затем уделяют внимание методологическим проблемам марксистской социологии молодежи, где они прежде всего подчеркивают необходимость соединения методологического арсенала марксистской социологии молодежи, что является конкретным выражением общего стремления к расширению

и углубленно эффективности исследовательской работы, особенно развивающегося в настоящее время международного сотрудничества.

Summary

Holda D. - Matějovský A.: Introduction to Marxist Sociology of Youth

The present paper discusses problems of research work carried out in the area of youth. It briefly characterizes the past development of youth sociology, stigmatized by an uncritical relation to non-Marxist theory and by an uncritical acceptance of non-Marxist methodology connected herewith.

Only those problems are dealt with that are considered as principal. This is due to the authors' awareness of the fact that a great number of problems may call forth most various and often considerably diverse views. The problems discussed are those referring to the relation between social practice and sociology of youth, to the fundamental principles of the constituted Marxist sociology of youth, and to several actual problems of the methodological equipment of sociological youth research. Three sorts of claims laid by social practice on research workplaces are identified; these simultaneously characterize three stages of the relation between social practice and sociology of youth. In the first stage, claims prevail on yielding concrete information about particular realities relating to youth. In the second stage, the attention of social practice is focussed on more complex and — from the viewpoint of a particular epoch of social and political development — most important problems of youth or, rather, of certain more concretely defined groups of youth, while research workplaces should provide information not only about existing realities but also about factors influencing these realities, as well as about predictable tendencies. In the third stage, the predominance of claims on information of the above-mentioned perspective type is taken for

granted, i. e. it is assumed that social practice will expect sociology of youth to yield an ever-increasing amount of knowledge concerning the development and changes in the position and role of views and attitudes prevailing in the individual youth groups and in socialist society, with the aim of determining the tendencies of future development as a basis for the perspective planning of socialist society in its totality as well as in its partial structures.

In connection with the principles of Marxist sociology of youth, Lenin's conception of communist education is discussed and its theses are introduced which, from the standpoint of constituting the Marxist sociology of youth, are considered as especially relevant.

Particular attention is devoted to the conception of youth as a group which, in consequence of a certain developmental phase of socio-economic relations, occupies a specific social position. The fact is emphasized that the conception of youth as a socio-historical category — laying stress upon the differences in the situation and role of youth under the conditions of capitalism and socialism — implies the hypothesis of the differentiation of youth. These problems are discussed in more detail and the conclusion is drawn that, in our society, there really exist certain contradictions and differences projecting themselves in the position and role of individual youth groups as objective social barriers that actually condition the differences in the relations of individual youth groups to socialist society.

Issues of the young people's socialist consciousness and problems connected with using the category "youth generation" are briefly mentioned.

In conclusion, methodological problems of Marxist sociology of youth are discussed: the necessity of unifying the methodological equipment of Marxist sociology of youth is emphasized, this being a concrete expression of the general trend of widening and increasing the effectivity of research work and, in particular, of developing international cooperation.